

ΚΡΙΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

1. Π. Μπρατσιώτου, *Εισαγωγή εις την Παλαιάν Διαθήκην μετὰ δύο παραρτημάτων περὶ ἀποκρύφων καὶ νεωτέρων μεταφράσεων τῆς Π.Δ.* Ἐν Ἀθήναις 1937.

2. Β. Ἀντωνιάδου, *Ἐγχειρίδιον Εἰσαγωγῆς εἰς τὰς Ἀγίας Γραφάς. Τομ. Α' Εἰσαγωγή εἰς τὴν Π. Διαθήκην, Ἐν Ἀθήναις 1937. Τομ. Β'. Εἰσαγωγή εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, Ἐν Ἀθήναις 1937.*

3. Χαρ. Παπαϊωάννου, *Ἡ Καινὴ Διαθήκη ὡς ἀνεκὰθεν ἀνεγινώσκειται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ μετὰ κριτικοῦ Παραρτήματος. Τόμος Α'. Τὸ Εὐαγγέλιον, Τεῦχος Α'. Κατὰ Ματθαῖον, Ἀθήνησιν 1936.*

4. Παν. Τρεμπέλα, *Ὑπόμνημα εἰς τὰς Ἐπιστολάς τοῦ Παύλου, Ἀθήναι (Ἐκδοσις Ἀδελφότητος Θεολόγων ἢ «Ζωή») 1937.*

Ἡ ταυτόχρονος σχεδὸν ἐμφάνισις τοσοῦτων ἔργων, εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν ἀναφερομένων, εἶναι γεγονός ἐξαιρετικῆς σημασίας διὰ τὴν παρ' ἡμῖν θεολογικὴν κίνησιν. Πρόκειται δὲ περὶ ἔργων μεγάλης ἐπιστημονικῆς ἀξίας καὶ χρησιμότητος.

1. Ὁ κ. Παν. Μπρατσιώτης ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν Καθηγητὴς τῆς Εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Π.Δ. καὶ τῆς Ἑρμηνείας τῶν Ὁ ἄφ' ἱκανοῦ χρόνου διδάσκων τὸ μάθημα τοῦτο, ἀνέλαβε νὰ παρασχη εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς Θεολογίας κατάλληλον Ἐγχειρίδιον, ἀλλὰ προσέδωκεν εἰς αὐτό, ὡς ἦτο ἀκόλουθον, καὶ ἐπιστημονικὸν χαρακτῆρα, ἀπαρτίσας ἔργον χρήσιμον οὐχὶ μόνον διὰ τοὺς φοιτητὰς ἀλλὰ καὶ διὰ πάντα θεολόγον καὶ ἐπιστήμονα. Ὁρθῶς δὲ παρατηρεῖ ἐν τῷ Προλόγῳ τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ὅτι ἡ συγγραφὴ ἐπιστημονικῆς Εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Π.Δ. τυγχάνει ἐγχείρημα ἥκιστα εὐχερὲς παρ' ἡμῖν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἕνεκα τοῦ πλήθους καὶ τῆς ποικιλίας καὶ τοῦ περιπλόκου τῶν προβλημάτων, περὶ ἃ ἔχει ν' ἀσχοληθῇ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων δὲν ἔχει προηγηθεῖ ἐπὶ μέρους ἐξερευνησεως τῶν προβλημάτων τούτων ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου. Ἀλλὰ κατώρθωσε ὁ κ. Μπρατσιώτης δι' ἐμπεριστατωμένης ἐρεῦνης καὶ ὑγιοῦς κριτικῆς νὰ παρακάμψῃ τὰς δυσχερείας ταύτας καὶ νὰ παρασκευάσῃ ἔργον πολύτιμον λαβὼν ὑπ' ὄψιν τὴν διαφιλεστάτην ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν τῶν δυτικῶν ἐρευνητῶν, καὶ ὑποβαλὼν ὑπὸ τὴν ἀπαιτουμένην βάσανον τὰ πορίσματα αὐτῶν, χωρὶς νὰ

παραλείψῃ μῆτε τὴν χρησιμοποίησιν τῆς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς ἐξηγητικῆς γραμματείας, μάλιστα τῆς ἑλληνικῆς, μῆτε τὴν προσπάθειαν πρὸς αὐτοτελῆ ἐξέτασιν τῶν διαφορῶν σχετικῶν ζητημάτων. Μὴ ἀποκρούσας ἐκ τῶν προτέρων οὐδεμίαν θεωρίαν ἀξίαν λόγου, οὐδὲ τῶν τὰ μάλιστα ριζοσπαστικῶν, προσηκόντως ἐστάθμησε πᾶν ἐπιχείρημα τῶν ἀντιφρονούντων, ἔλαβε δὲ ὡσαύτως ὑπ' ὄψιν τὰ πορίσματα τῶν νεωτέρων ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀρχαιολογικῶν ἀνακαλύψεων, δι' ὧν ἐμπεδοῦται ἡ αἰδέσιμος βιβλικὴ παράδοσις.

Οὕτω δὲ μετὰ προεισαγωγὴν περὶ τῆς Π.Δ. καὶ τῆς σπουδαιότητος αὐτῆς ὡς καὶ τῆς ἐπιστήμης τῆς Εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Π.Δ. καὶ μετὰ ἱστορικὴν ἐπισκόπησιν τῆς Ἰσραηλητικῆς γραμματείας, ἐξετάζει ὁ κ. Μπρατσιώτης τὰ ἐπὶ μέρους βιβλία τῆς Π.Δ. ἤτοι τὰ ἱστορικά, τὰ ποιητικὰ καὶ διδακτικὰ, τὰ προφητικὰ, τὴν ἱστορίαν τοῦ Κανόνος τῆς Π.Δ. καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ κειμένου, τέλος δὲ τὰς παλαιὰς καὶ τὰς νεωτέρας μεταφράσεις ὡς καὶ τὰ Ἀπόκρυφα τῆς Π.Δ. τὸν προσήκοντα περὶ αὐτῶν ποιούμενος λόγον.

Θὰ ἦτο λίαν μακρὸν νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὰς λεπτομερείας τῶν ζητημάτων, ἅτινα ἐξετάζει ὁ κ. Μπρατσιώτης καὶ τῶν πορισμάτων εἰς ἃ καταλήγει. Δυνάμεθα μόνον νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ, καίτοι ἐγγράφη ὅπως χρησιμεύσῃ διὰ τοὺς φοιτητὰς τῆς Θεολογίας, εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἐπιστημονικὸν ἔργον ἀξίον πάσης προσοχῆς, ὡς ἔργον πλήρες καὶ ἄρτιον. ἐπιλύον πάντα τὰ εἰς τὰ βιβλία τῆς Π.Δ. ἀναγόμενα ζητήματα. Πᾶν ζήτημα ἐρευνᾶται ἐπιστημονικῶς καὶ πᾶν πόρισμα στηρίζεται ἐπὶ ἐπιστημονικῶν δεδομένων. Ὁ ἀναγνώστης ἔχει ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ ἐπιστημονικὴν ἐρευναν περὶ τοῦ συνόλου καὶ τῶν καθέκαστα τῆς Π.Δ. ἐν συνδυασμῷ τῆς ἀληθινῆς προόδου πρὸς τὴν γεγραρὴν καὶ σεβασμίαν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν.

2. Τὸ ἔργον τοῦ ἀειμνήστου Διδασκάλου ἡμῶν Βασιλείου Ἀντωνιάδου († 1932) ἐκδοθὲν ἐπιμελεία Ἐπιτροπῆς ἐκ τῶν Σεβ. Τραπεζοῦντος κ. Χρυσάνθου, Φθιώτιδος Ἀμβροσίου καὶ ἡμῶν καὶ συνδρομῆ τῶν πολυαρίθμων μαθητῶν του, συνετάχθη πρὸ δεκαετίας ἐν τῇ κατὰ Χάλκην Θεολογικῇ Σχολῇ, ἐν ἣ ἐπὶ μακρὰ ἔτη εὐδοκιμώτατα ἐδίδαξεν, ὡς πρότερον καὶ ἐν τῇ παρὰ τὰ Ἱεροσόλυμα Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Σταυροῦ, καὶ τὴν Ἀγίαν Γραφὴν καὶ ἄλλα μαθήματα. Καὶ περὶ μὲν τοῦ Α'. τόμου ποιεῖται λόγον περαιτέρω ὁ Καθηγητὴς κ. Βέλλας.

Ὁ δὲ Β' Τόμος οὕτινος προτάσσεται βιογραφικὸν σημεῖωμα περὶ τοῦ συγγραφέως, περιέχει Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Κ. Δ. Μέχρι τοῦδε ὑπῆρχε

παρ' ἡμῖν ἢ τοῦ μακαρίτου Νικολάου Δαμαλά Εἰσαγωγῆ (1876) ὀγκώδης ἄλλως τε καὶ δυσπρόσιτος, νῦν δὲ διὰ τοῦ Τόμου τούτου ἀποκτῶσιν οἱ φοιτηταὶ τῆς Θεολογίας καὶ πάντες οἱ περὶ τὴν Κ. Δ. ἀσχολούμενοι ἄριστον κατὰ πάντα Ἐγχειρίδιον Εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Κ. Δ. Μετὰ σύντομον ἔκθεσιν περὶ τῆς ἱστοριογραφίας τῆς Κ. Δ. ἐξετάζονται τὰ Ἱστορικὰ βιβλία αὐτῆς, Εὐαγγέλια καὶ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, τὰ Διδακτικά, Ἐπιστολαὶ καὶ ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου, ἐν Παραρτήματι ἐκτίθενται τὰ κατὰ τὰ Ἀπόκρυφα τῆς Κ. Δ. Εὐαγγέλια, Πράξεις, Ἐπιστολαί, Ἀποκαλύψεις καὶ ἐν τῷ Γενικῷ μέρει τοῦ συγγράμματος ἐκτίθενται τὰ κατὰ τὴν συλλογὴν καὶ τὸν Κανόνα τῶν βιβλίων τῆς Κ. Δ. τὴν διατήρησιν τοῦ κειμένου καὶ τὰς μεταφράσεις. Ἐν τρισὶ παραρτήμασι παρατίθενται παράφρασις τοῦ Δογματικοῦ μέρους τῆς πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολῆς τοῦ Ἀπ. Παύλου, τοῦ πρώτου μέρους τῆς πρὸς Κολασσαεῖς καὶ μέρους (1,1—3,10) τῆς Α'. Καθολικῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Ἰωάννου. Ὁ ἀείμνηστος Καθηγητὴς ἦτο ἔξοχος φιλόλογος ἅμα καὶ θεολόγος, παρέσχε δὲ διὰ τῆς παραφράσεως ταύτης λαμπρὰ δείγματα φιλολογικῆς ἐργασίας.

Ἦτο δὲ οὐ μόνον ἔξοχος θεολόγος καὶ φιλόλογος ἀλλὰ καὶ φιλόσοφος, γινώσκων πλὴν τῶν δύο κλασσικῶν γλωσσῶν καὶ τὴν ἀρχαίαν ἑβραϊκὴν, τὴν Ρωσικὴν καὶ πάσας σχεδὸν τὰς νεωτέρας Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Ζῶν ἐξέδωκε διάφορα συγγράμματα καὶ πραγματείας ἐν ἄλλοις τε περιοδικῶς καὶ ἐν τῇ «Θεολογίᾳ» μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑπὸ τῶν εὐγνωμόνων μαθητῶν του ἐδημοσιεύθησαν τὸ Ἐγχειρίδιον τῆς κατὰ Χριστὸν Ἠθικῆς εἰς δύο τόμους, ὁ Β' καὶ ὁ Γ' τόμος τῆς Ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας, τοῦ α' τόμου ἐκδοθέντος πρὸ ἐτῶν ὑπὸ τοῦ ἰδίου. Ὑπολείπονται δὲ καὶ ἄλλα συγγράμματα. Τοιοῦτου διαπρεπεστάτου συγγραφέως ἔργα εἶναι ἡ Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Π.Δ. καὶ ἡ Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Κ.Δ. ἔχοντα ἐντεῦθεν ὄλως ἑξαιρετικὴν σημασίαν.

Ἐπιμελεία τοῦ ἀνωτέρω μνημονευομένου Καθηγητοῦ Βασιλείου Ἀντωνιάδου τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐν ἔτει 1904 ἐξέδωκε τὸ κείμενον τῆς Κ. Διαθήκης ἢ δ' ἔκδοσις ἐκείνη ἐπανελήφθη ἔκτοτε πολλάκις, ἀνατυπωθεῖσα καὶ ἐν Ἀθήναις ἐπανειλημμένως καὶ ἐν Λονδίῳ ὑπὸ τῆς Βρεττανικῆς Βιβλικῆς Ἐταιρείας. Σκοπὸς τῆς ἐκδόσεως ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὸ ἐνὸν ἀποκατάστασις τοῦ ἀρχαιότερου κειμένου τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως καὶ μάλιστα τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως. Πρὸς τοῦτο ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν ἐξήκοντα καὶ πλέον χειρόγραφοι κώδικες ἐν οἷς ἐπὶ αἰῶνας διεσώθη τὸ κείμενον τῆς Κ.Δ.

3. Ὁ Καθηγητὴς κ. Χαρίλαος Παπαϊωάννου, λίαν εὐδοκίμως ἀσχολούμενος περὶ τὴν Ἀγίαν Γραφήν, ἀνέλαβε νὰ ἐκδώσῃ κριτικῶς τὸ κείμενον τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ τὰς ἀπὸ τοῦ 1539 γινομένης ἐκδόσεις. Προέταξε τὴν εἰς τοὺς τέσσαρας Εὐαγγελιστὰς ἀναφερομένην πρὸς Κασπιανὸν ἐπιστολὴν τοῦ Εὐσεβίου Καισαρείας μετὰ τῶν δέκα αὐτοῦ κανόνων ἁρμονίας τῶν Εὐαγγελίων, οὓς παρέθηκεν ἐν τῷ κειμένῳ. Ὡσαύτως παρέθηκε πίνακας ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἔθρσεις κατὰ τᾶξιν τοῦ κεφαλαίου τοῦ ὕφους τοῦ κατὰ (Ματθαῖον, Μάρκον, Λουκᾶ, Ἰωάννου) ἀγίου Εὐαγγελίου» καθορίζοντας τὰ εὐαγγελικὰ ἀναγνωσμάτια εἰς ἃ διαιρεῖται ἕκαστον Εὐαγγέλιον. Πάντων τῶν ἀναγνωσμάτων γενικὸν «Συναξάριον» θὰ δημοσιεύσῃ ὁ συγγραφεὺς ἐν τῷ ἡ' τεύχει τῆς ὅλης ἐκδόσεως. Ἐν τῇ τρίτῃ ᾠκῇ τοῦ κειμένου τοῦ Εὐαγγελίου ἐσημείωσε, κατὰ τὸν συνήθη νεώτερον τρόπον τὰ παράλληλα χωρία τῆς Ἀγίας Γραφῆς ἀπάσης. Τὴν τετάρτην ᾠκῆν κατέχει κριτικὸν παράρτημα, προσηροσομένον μὲν εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον, συντεταγμένον δὲ κατὰ τὸν δυνατὸν σαφέστερον τρόπον. Ἐν αὐτῷ ἀντιβάλλεται τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον σταθερῶς πρὸς τὰ κείμενα τῶν γνωριμωτάτων ἐκδόσεων τοῦ παραδεδεμένου κειμένου (textus receptus) ἀπὸ τοῦ 1550 καὶ ἐξῆς καὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου ΚΠόλεως ἐκδεδομένου ἀπὸ τοῦ 1904 καὶ ἐξῆς πρὸς τὸ κείμενον τῶν σημαντικωτέρων ἐκ τῶν ἠρευνημένων, ἢ τῶν νῦν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ κ. Παπαϊωάννου ἐρευνωμένων μεγαλογραμμάτων καὶ μικρογραμμάτων χειρογράφων. Ὁ κ. Π. δὲν ἐπιχειρεῖ νὰ καταρτίσῃ νέον κείμενον διὰ κριτικῆς ἐρεύνης, ἀλλὰ νὰ καταδείξῃ τὰς διαφορὰς γραφᾶς τῶν χειρογράφων πρὸς τὸ παραδεδεμένον κείμενον τῆς ἀρχικῆς ἐκδόσεως τοῦ 1550 καὶ τῆς ἀρχικῆς ἐκδόσεως τοῦ 1904. Τὸ κριτικὸν αὐτοῦ παράρτημα ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερον μέρος τῆς προκειμένης πολυτίμου ἀληθῶς ἐργασίας του, ἀπαιτῆσαν μόχθους πολλοὺς καὶ ἐξαιρετικὴν ἱκανότητα. Δὲν παραβάλλει δὲ μόνον τὰς γραφᾶς τῶν χειρογράφων πρὸς τὸ ἐκδεδομένον ἤδη ὡς ἀνωτέρω κείμενον ὁ κ. Π. ἀλλὰ καὶ τὰς παρὰ τοῖς πατράσι καὶ ἐκκλησιαστικοῖς συγγραφεῦσι καὶ ταῖς μεταφράσεσιν λατινικαῖς, συριακαῖς καὶ ἄλλαις. Τὸ πρῶτον ἐπιχειρεῖται παρ' ἡμῖν τοιαύτη κριτικὴ ἐργασία ἐπὶ τοῦ κειμένου τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ἣτις ἀναμφιβόλως θὰ προκαλέσῃ καὶ τὴν προσοχὴν τῶν ξένων. Εἶναι δὲ ἄξιον παντὸς ἐπαίνου ὁ κ. Παπαϊωάννου καὶ ὑποστηρίξεως πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἐκδόσεως ταύτης.

4. Τὸ δὲ ὑπόμνημα τοῦ κ. Π. Τρεμπέλα εἰς τὰς Ἐπιστολάς τοῦ

Ἐπιτομὴν ἀποβλέπει εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ παρασχεῖν σαφῆ, πλήρη καὶ αὐθεντικὴν ἐρμηνείαν πασῶν τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Ἀπ. Παύλου «ἵκανῆν νὰ παρέχη μετὰ πάσης δυνατῆς συντομίας καὶ προχειρότητος τὴν διευκρίνησιν καὶ διακριβώσιν τῆς σκέψεως καὶ τοῦ νοήματος τοῦ μεγάλου Ἀποστόλου ἐπὶ οἰουδήποτε χωρίου τῶν συγγραφῶν αὐτοῦ». Τοιοῦτον προθέμενος σκοπὸν ὁ ἀκαταπόνητος συγγραφεὺς ἐσκέφθη νὰ συμπεριλάβῃ εἰς ἓνα μόνον τόμον τὴν ἐρμηνείαν τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Ἀπ. Παύλου, ἀλλ' ὁ ὄγκος τῆς συγγραφῆς (σ. 723) δὲν ἐπέτρεψε τοῦτο. Ἐν τῷ τόμῳ συμπεριελήφθη ἡ ἐρμηνεία μόνον τῶν μέχρι τῆς πρὸς Φιλήμονα συμπεριλαμβανομένης ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου. Καὶ τοῦτο διότι δὲν πρόκειται περὶ ἀπλῆς ἐρμηνείας. Αὕτη συμπεριλαμβάνει, ἔκτος παραφράσεως τοῦ κειμένου, ἐρμηνευτικὰς παρατηρήσεις γλωσσικοῦ, ἱστορικοῦ, θεολογικοῦ ἔστι δ' ὅτε καὶ κριτικοῦ περιεχομένου, παρατίθενται δὲ δαφιλῶς χωρὶα ἐκ τῶν ἐρμηνειῶν τῶν Πατέρων καὶ παρατηρήσεις νεωτέρων κλασσικῶν ἐρμηνευτῶν τῆς Γραφῆς ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως. Τούτων τῶν πλεονεκτημάτων ἕνεκα τὸ Ὑπόμνημα τοῦ κ. Τρεμπέλα ἀποτελεῖ ἔγκυρον οὕτως εἰπεῖν καὶ αὐθεντικὴν ἐρμηνείαν, ἀποδίδουσα πιστῶς τὴν ἐρμηνευτικὴν παράδοσιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας τὴν ἀκρίβειαν καὶ ὁρθότητα ἀναγνωρίζουσι καὶ οἱ νεώτεροι ἐρμηνευταὶ Ὀρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὁ κ. Τ. ὅτι «δὲν θὰ κατήντα τις εἰς ὑπερβολὴν ἐὰν ὑπεστήριξεν ὅτι δὲν ὑπάρχει νεωτέρα ἐρμηνεία χωρίου τινὸς τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἀπ. Παύλου ἐπισημασθεῖσα ὑπὸ τῶν συγχρόνων ἐρμηνευτῶν ὡς εὐστόχως ἀποδίδουσα τὸ νόημα αὐτοῦ, ἢ ὁποία νὰ μὴ ἔχη ἔξενεχθῆ ἔν χρόνοις προτέροις ὑπὸ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ὡς μεμονωμένη γνώμη αὐτοῦ, ἀγνοηθεῖσα δὲ διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν πολλῶν». Τούτου ἕνεκα ὁ κ. Τ. μετεχειρίσθη τὰς παρατηρήσεις τῶν νεωτέρων πολλάκις καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν εὐστοχωτέρων ἐρμηνειῶν τῶν Πατέρων εἰς τὰς περιπτώσεις ἰδίως ἐκεῖνας, καθ' ἃς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ χωρίου ὑπάρχουσι πλείονες τῆς μιᾶς ἐρμηνεῖαι. Καθόλου εἰπεῖν τὸ Ὑπόμνημα παρουσιάζει τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ἀπ. Παύλου, ὅπως ἡρμηνεύθησαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως. Ἐν τούτῳ δὲ ἔγκαιται ἡ ἔξαιρετικὴ ἀξία τῆς ἐργασίας ταύτης.

Ὁ κ. Τ. πρὸς τοῦτο ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὰς ἐρμηνείας τῶν Πατέρων ἰδίως τοῦ ἁγ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, τοῦ Θεοδοωρήτου Κύρου, τοῦ ἁγ. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ τὰς ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν καὶ τὰς ἐν ταῖς λεγομέναις «σειραῖς» (catenae), ὧν ἀρχαιοτέρα θεωρεῖται ἡ τοῦ Οἰκουμένου Τρίκκης ἐρμηνεία. Σειρὰς συνέταξαν ὡσαύτως ὁ Θεο-

φύλακτος Βουλγαρίας καὶ ὁ Εὐθύμιος Ζιγαβηνὸς καὶ ἄλλοι τινές, οἵτινες ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν.

Μετὰ τὰ προλεγόμενα ὁ κ. Τ. παρατίθησι γενικὴν βιβλιογραφίαν ἐρμηνευτικῶν ἔργων εἰς τὰς ἐπιστολάς τοῦ Παύλου ξένην καὶ ἑλληνικὴν βιβλιογραφίαν, εἰς ἣν δύναται νὰ προστεθῆ καὶ ἡ μὴ ἀναγραφομένη ἡμετέρα μικρὰ ἐρμηνευτικὴ ἐργασία: Αἱ ποιμαντικαὶ καὶ ἡ πρὸς Φιλίμονα Ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀπ. Παύλου, Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1912, ἐκτὸς ἄλλων Ὑπομνημάτων εἰς τὴν Καθολικὴν Ἐπιστολὴν Ἰακώβου Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1913—καὶ εἰς τὴν Καθολικὴν Ἐπιστολὴν Ἰούδα, Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1913. Μετὰ τ' ἀνωτέρω ὁ κ. Τ. ἐκθέτει συνοπτικῶς τὰ κατὰ τὸν Ἀπ. Παῦλον, δι' ἐκάστην δ' Ἐπιστολὴν προτάσει Εἰσαγωγὴν μεθ' ἣν παραθέτει τὸ κείμενον μετὰ παραφράσεως καὶ ἐρμηνευτικῶν σχολίων. Οὕτως ἀπήρτισεν ἔργον χρυσιμώτατον πρὸς κατανόησιν τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἀπ. Παύλου, καὶ ἄριστον βοήθημα διὰ τοὺς θεολόγους, διὰ τοὺς ἱεροκλήρυκας, διὰ τοὺς σπουδαστὰς τῆς Θεολογίας, διὰ πάντα εὐσεβῆ χριστιανόν. Εὐχόμεθα δὲ ὅπως τὸ ἔργον συμπληρωθῆ ταχέως διὰ τῆς ἐρμηνείας τῆς πρὸς Ἑβραίους καὶ τῶν Καθολικῶν Ἐπιστολῶν.

† Ο ΑΘΗΝΩΝ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Βασιλείου Ἀντωνιάδου: Εἰσαγωγή εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην.—Ἀθῆναι 1937.

Ἡ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀοιδίου συγγραφέως ἐκδοθεῖσα πρὸ μικροῦ Εἰσαγωγή εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἀποτελεῖ τὸν πρῶτον τόμον ἑνὸς ἐγχειριδίου εἰσαγωγῆς εἰς τὰς Ἀγ. Γραφάς. Ὁ ἴδιος ὁ σ. χρονολογεῖ τὸν πρόλογον τοῦ βιβλίου αὐτοῦ κατ' Ἰανουάριον 1927, ἡ δὲ Ἐπιτροπή, ἡ φιλοτιμῶς ἐπιμεληθεῖσα τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου, ὀρθῶς παρουσίασεν αὐτὸ ὡς τοῦτο κατέλιπεν αὐτὸς ὁ σ. ἄνευ προσθηκῶν ἢ μεταβολῶν.

Τὸ ὅλον ἔργον μετὰ προεισαγωγικά τινα διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, τὸ εἰδικόν, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ σ. πραγματεύεται περὶ τῆς γενέσεως καὶ συστάσεως τῶν ἐπὶ μέρους βιβλίων τῆς Π. Δ., καὶ τὸ γενικόν, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ λόγος περὶ τῆς συλλογῆς, τοῦ κανόνος τῆς Π. Δ. καὶ τῆς διατηρήσεως τοῦ κειμένου τῶν βιβλίων τῆς Π. Δ.

Τὸ ἐγγείρημα τῆς συγγραφῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Π. Δ., δυσχερὲς καθ' ἑαυτὸ ἕνεκα τοῦ πλήθους τῶν προβαλλομένων ζητημάτων καὶ τοῦ τεραστίου ὕλικου, ὅπερ σήμερον ἔχει συσσωρευθῆ, ἀποβαίνει διὰ τὸν Ὄρθόδοξον Θεολόγον ἔτι δυσχερέστερον, καθ' ὅσον δὲν ἔχει παρ' ἡμῖν

προηγηθῆ μακρὰ διονυχιστικὴ ἔρευνα τῶν σπουδαιοτέρων τοῦλάχιστον φιλολογικῶν προβλημάτων τῶν βιβλίων τῆς Π. Δ., ὥστε ὁ ἔρευνητὴς λαμβάνων πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ δεδομένα τῆς ἔρευνῆς τῶν ἐπὶ μέρους προβλημάτων νὰ περιλάβῃ καὶ τακτοποιήσῃ αὐτὰ εἰς τὸ εἰσαγωγικὸν σύστημα καὶ παρουσιάσῃ οὕτω ἐνιαίαν εἰκόνα τῆς ἐξελίξεως τῆς Ἰσραηλιτικῆς φιλολογίας. Ἀποτέλεσμα δὲ τούτου εἶναι ὅτι πολλάκις ὁ Ὁρθόδοξος Θεολόγος εὐρίσκεται πρὸ τῶν προβλημάτων χωρὶς νὰ ἔχῃ μίαν δεδομένην ἤδη λύσιν, ἀρκούμενος ὡς ἐκ τούτου πολλάκις εἰς τὸ νὰ θέτῃ ἀπλῶς τὰ προβλήματα ἢ καὶ ἐνίοτε νὰ ὀποφεύγῃ τελείως αὐτὰ. Τοῦτο ἀκριβῶς παρατηροῦμεν εἰς τὸ ἀνωτέρω ἔργον. Ὁ σ. λ. χ. ἀναγνωρίζει μὲν τὰς δυσκολίας καὶ τὰς δυσχερείας, τὰς ὁποίας παρουσιάζουσι τὰ βιβλία τῆς Πεντατεύχου, δὲν ἐξηγεῖ ὁμως οὐδὲ αἶρει αὐτάς, ἀρκούμενος νὰ δηλώσῃ ὅτι τὰ βιβλία ὑπέστησαν διασκευάς, χωρὶς νὰ καθορίσῃ τὴν φύσιν καὶ τὴν ἔκτασιν αὐτῶν. Ὡσαύτως εἰς τὸ περιλάλητον πρόβλημα τοῦ βιβλίου τοῦ Ἡσαίου ὁ σ. δὲν παραγνωρίζει αὐτό, δὲν ἔχει ὁμως ἰδίαν λύσιν, δεχόμενος ἀπλῶς «παρεμβλήματα καὶ μεταθέσεις» καὶ ὁμιλῶν γενικῶς περὶ «διασκευασμένου ἢ συννοθυλευμένου πως Ἡσαίου». Παρόμοιον τρόπον ἐκφράσεως παρατηροῦμεν καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα σημεῖα.

Γενικώτερον δὲ εἰπεῖν ὁ σ. δὲν ἀφίσταται πολὺ τῆς παραδόσεως, δὲν παραβλέπει ὁμως οὐδὲ ὑποτιμᾷ τοὺς ὑπὸ τῆς κριτικῆς ἐπιφερομένους λόγους, ἢ ἀντίκρουσις τῶν ὁποίων εἰς πολλὰ μέρη εἶναι ἀσθενεστάτη καὶ χαλαρά, ὡς τοῦτο ἰδίως παρατηρεῖται εἰς τὰ προβλήματα τῆς Πεντατεύχου, τοῦ Ἡσαίου, τοῦ Ἰεζεκιὴλ καὶ Δανιὴλ. Δέον δὲ ἐναυθῆ νὰ σημειωθῆ ὅτι ὁ σ. καίτοι κατακλείει τὸν πρόλογον τοῦ βιβλίου αὐτοῦ κατ' Ἰανουάριον 1927, δὲν ἔχει ἔν τισι σημείοις πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν νεωτέραν τῶν προβλημάτων φάσιν καὶ τὰ νέα ἀνακύψαντα προβλήματα. Μετὰ λύτης τοῦτο παρατηρεῖ τις ἰδίως εἰς τὰ προβλήματα τῆς Πεντατεύχου καὶ μερικῶν προφητικῶν βιβλίων. Τοῦτο ἰσχύει καὶ περὶ τῆς βιβλιογραφίας, ἣν πολὺ πενιχρὰν καὶ ἀρχαίαν πως ὁ σ. παραθέτει.

Ἐκ τῶν γνωμῶν τοῦ σ. ἄξιοι σημειώσεως εἶναι : Ἡ Πεντάτευχος παρὰ τὴν ἐπισκευὴν καὶ διασκευήν, ἣν ὑπέστη, εἶναι ἔργον τοῦ Μωυσέως· τὸ βιβλίον τοῦ Ἡσαίου διασκευασμένον μὲν καὶ τοῦτο ἄλλ' εἶναι ἔργον τοῦ προφήτου τούτου· οἱ Θρηνοὶ ἀνήκουσιν εἰς τὸν Ἰερεμίαν, εἰς οὓς ὁμως ἴσως περιελίφθησαν καὶ ἄλλα τινὰ ξένα τμήματα· τὰ ὑπὸ τῆς κριτικῆς ἀμφιβαλλόμενα μέρη τοῦ Ἰεζεκιὴλ εἶναι γνήσια· γνήσιον ἐπίσης εἶναι καὶ τὸ βιβλίον τοῦ Δανιὴλ καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ

ἑλληνικὰ αὐτοῦ τεμάχια, ἅτινα κατ' ἀρχὰς καὶ ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ ὑπάρχοντα ἀφηρέθησαν βραδύτερον σκοπίμως· συγγραφεὺς τοῦ Ἰσραήλ τῶν Ἰσραηλίων εἶναι ὁ Σολομὼν οὐχὶ ὁμοῦ καὶ τῆς Σοφίας. Ὡς πρὸς τὰ κείμενα ὁ σ. δέχεται ὅτι ταῦτα ὑπέστησαν διασκευάς, προσθηκὰς δὲ καὶ παρεμβλήματα εἰς αὐτὰ ἐγένοντο.

Παρὰ τὰς ἀνωτέρω σημειωθείσας ἑλλείψεις, πολλὰ τῶν ὁποίων δὲν θὰ παρατηροῦντο ἐὰν ὁ σ. ηὐτύχει ζῶν νὰ ἐκδώσῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ τὴν διάφορον γνώμην, ἣν δύναται τις νὰ σημειώσῃ ἐπὶ πολλῶν σημείων ἰδίως τῆς προφητικῆς φιλολογίας, ἢ Εἰσαγωγή εἰς τὴν Π.Δ. τοῦ αἰδιόμου Β. Ἀντωνιάδου, γεγραμμένη μετὰ πολλῆς νηφαλιότητος, συντομίας καὶ σαφηνείας, προσφέρει θετικὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν παρ' ἡμῖν ἐπιστήμην τῆς Π.Δ. Εὐτύχημα δὲ εἶναι ὅτι σχεδὸν συγχρόνως ἀνεφάνη παρ' ἡμῖν καὶ ἕτερα εἰσαγωγή εἰς τὴν Π.Δ. γραφεῖσα ὑπὸ τοῦ συναδέλφου κ. Π. Μπρατσιώτου, ἣτις εἶναι πληρέστερον κατατοπισμένη εἰς τὰ νεώτερα προβλήματα καὶ τὴν νεωτέραν σχετικὴν βιβλιογραφίαν, ὥστε ἀμφότεραι αἱ Εἰσαγωγὰὶ νὰ πληρῶσι κενὸν ὑπάρχον ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιστήμῃ.

B. ΒΕΛΛΑΣ

Εὐγένιου Μιχαηλίδου, Μονὴ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐν Παλαιῷ Καίρῳ. Βιβλιογραφία, Τοποθεσία, Ἱστορία, Περιγραφή, Βιογραφία Μουσείον. Μετὰ 38 εἰκόνων, Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1936.

Νικολάου Σ Φιριππίδου, Ἱστορία τοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους Τούρα Μοναστηρίου τοῦ ὁσίου Ἀρσενίου τοῦ Μεγάλου (Ἄλ-Κασιρ ἢ ἄλ-Κουσαίγερ).

Ὁ κ. Εὐγένιος Μιχαηλίδης, Καθηγητὴς καὶ Διευθυντὴς τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Φάρου» Ἀλεξανδρείας λίαν εὐδοκίμως ἀσχολούμενος περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Αἰγύπτου, παρεσκευάσεν τὴν ἀνωτέρω λαμπρὰν μονογραφίαν περὶ τῆς ἐν Καίρῳ Μονῆς τοῦ ἁγ. Γεωργίου ἐπὶ τῇ βάσει ἐνδελεχοῦς καὶ ἐμπεριστατωμένης μελέτης τῶν πηγῶν καὶ δὴ καὶ τῶν ἀραβικῶν πηγῶν, ἄριστα γινώσκων τὴν Ἀραβικὴν γλῶσσαν. Προτάσων ἐν ἀρχῇ τῆς μονογραφίας ἀναγραφὴν τῆς πλουσίας βιβλιογραφίας, ἐξετάζει ἐν πρώτῳ κεφαλαίῳ τὴν τοπογραφίαν τῆς Μονῆς, καθορίζει δὲ ἐπακριβῶς τὴν θέσιν τοῦ Παλαιοῦ Καίρου. Εἰσερχόμενος δὲ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Μονῆς λίαν δικαίως χαρακτηρίζει ὡς «περίοδον σκότους» τὴν κατὰ τὰ ἔτη 530—1480, κατὰ τὰ ὁποῖα σποραδικαί τινες εἰδήσεις ὑπάρχουσι περὶ τῆς Μονῆς. Ἀπὸ τοῦ 1480 ἀρχεῖται ἡ «περίοδος ἀνανήψεως», ὅτε ἐμφανίζεται ἡ Μονὴ τοῦ ἁγ. Γεωργίου ὡς καλῶς ὀργανωμένη γυναικεία

Μονὴ «Παρθενών». Ἐν αὐτῇ ἐλειτούργησαν καὶ διάφορα φιλανθρωπικά ἰδρύματα, Νοσοκομεῖον, Γηροκομεῖον, Ξενοδοχεῖον, Πτωχοτροφεῖον, Σχολεῖον, καὶ τέλος παρ' αὐτῇ ἰδρύθη τὸ Νεκροταφεῖον. Ὁ σ. παραθέτει ἱκανὰς πληροφορίας ἐκ διαφόρων καὶ δὴ καὶ ἀνεκδότων πηγῶν δι' ὧν μαρτυρεῖται ἡ ὑπαρξίς τῆς Μονῆς. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1904 ἤρξατο «περίοδος ἀνακαινίσεως». Τὸν Αὐγούστου τοῦ ἔτους ἐκείνου ἡ Μονὴ ἐγένετο παρανάλωμα τοῦ πυρός, ὁ δὲ ἀείμνηστος Πατριάρχης Φώτιος ἀνφοκόδωσεν αὐτὴν διὰ συνδρομῶν τῶν εὐσεβῶν, τελέσας τὰ ἐγκαίνια αὐτῆς τῇ 1 Νοεμβρίου 1909. Ὁ σ. περιέγραψε λεπτομερῶς τὴν Μονὴν μετὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν αὐτῆς καὶ ὡς ἔχει σήμερον. Μετὰ βιογραφίαν δὲ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἐν παραρτήματι περιέγραψε τὸ ἐκκλησιαστικὸν Μουσεῖον τῆς Μονῆς, ἡ ὅλη δὲ ἐκθεσις περικουσιεῖται δι' εἰκόνων.

Τοιαύτη ἡ ἀξιόλογος μονογραφία τοῦ κ. Εὐγενίου Μιχαηλίδου περὶ τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἣτις τὸ πρῶτον ἀποκτᾷ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς. Βεβαίως ἡ ἱστορία αὕτη παρουσιάζει πολλὰ χάσματα, διότι δὲν διεσώθησαν περὶ αὐτῆς συνεχεῖς πληροφορίες, εἶναι ὅμως ἄξιον ἐπαίνου ὁ σ. διότι ἐπιμελῶς συνέλεξε καὶ συστηματικῶς ἐταξινόμησε τὰς ὑπαρχούσας εἰδήσεις, διὰ κριτικῶν παρατηρήσεων ἀποκαταστήσας τὴν ἀκρίβειαν αὐτῶν. Ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα ἔχει ἡ ἔρευνα αὐτοῦ περὶ τῆς τοποθεσίας τῆς πόλεως Καΐρου καὶ τῆς Μονῆς.

Ἡ ἑτέρα τῶν ἀνωτέρω ἀναγραφεισῶν πραγματειῶν, συνταχθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Φιριπλίδου Βιβλιοφύλακος τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης Ἀλεξανδρείας, ἀναφέρεται εἰς τὴν Μονὴν τοῦ ἁγίου Ἀρσενίου τοῦ Μεγάλου ἐπὶ τοῦ ὄρους Τούρα (Ἄλ-Κάσιρ ἢ Ἄλ-Κοσσάιγερ). Ἡ Μονὴ αὕτη ἔκειτο νοτίως τοῦ Παλαιοῦ Καΐρου ἐπὶ τοῦ ὄρους Τούρα. Κατὰ τὰς ὑπαρχούσας περὶ τοῦ ἁγ. Ἀρσενίου εἰδήσεις οὗτος κατήγετο ἐκ Ρώμης μετὰ λαμπρὰς δὲ σπουδὰς ἐχειροτονήθη Διάκονος καὶ ἐχημάτισε Διδάσκαλος τῶν υἱῶν τοῦ αυτοκράτορος Μ. Θεοδοσίου († 395). Μετὰ τὸν θάνατον τούτου λάθρα φυγὼν ἐκ ΚΠόλεως κατέφυγεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σκῆτιν τῆς Νιτρίας, ὅπου διέτριψεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη. Ἐνεκα ἐπιδρομῆς βαρβάρων κατέφυγεν εἰς Τρώην ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Νείλου, μετὰ δεκαετίαν δὲ ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Τρώην ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἐν ἔτει 450. Αὐτοκρατορικὴ δαπάνη ἰδρύθη ἡ ὁμώνυμος Μονὴ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἁγίου ἐν Τρώῃ ἥτοι ἐπὶ τοῦ ὄρους Τούρας παραφυάδος τοῦ Μοκάτταμ περὶ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος.

Κατὰ τὴν ἐπιμεμημένην ἔρευναν τοῦ κ. Φιριπλίδου ἡ Μονὴ τοῦ

ἄγ. Ἀρσενίου διετηρήθη μέχρι τοῦ 15' αἰῶνος, εἶχε δὲ περιλάμπρον ναὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ἔξ οὗ διεσώθη ἐπὶ μωσαϊκοῦ καλλιτέχους τέχνης εἰκὼν τῆς Θεοτόκου. Ἡ Θεοτόκος παρίσταται κρατοῦσα τὸν Κύριον μεταξὺ τῶν Ἀγγέλων. Πληροφορίαι τινὲς περὶ τῆς Μονῆς διαφωτίζουσι καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀραβοκρατίας. Ὁ κ. Φιριππίδης ἐν τῇ λίαν ἐνδιαφερούσῃ μελέτῃ αὐτοῦ παρέθηκε εἰκόνας καὶ χάρτην τῆς πρὸς νότον τοῦ Καΐρου μέχρι Χελουὰν περιοχῆς μετὰ τοῦ ἐν μέσῳ περίπου αὐτῆς τοῦ ὄρους Τούρα ἔνθα ἔκειτο ἡ Μονὴ τοῦ ἁγίου Ἀρσενίου ἐδημοσίευσεν δὲ καὶ βίον τοῦ ἄγ. Ἀρσενίου (Βίος καὶ Πολιτεία τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἀρσενίου τοῦ Μεγάλου κατὰ χειρόγραφον μεμβράνινον κώδικα τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας «Ἐκκλησ. Φάρος» Ἀλεξανδρείας τομ. ΛΔ'. 1935) ἐν ᾧ καὶ τινες ἐνδείξεις περὶ τῆς Μονῆς ὑπάρχουσι.

† Ο ΑΘΗΝΩΝ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Sac Pietro Santini, Il primato e l' Infallibilita del Romano Pontefice in S. Leone Magno e gli Scrittori Greco—Russi Grottaferata (Scuola Tipografica Italo—Orientale) 1936—XIV.

Ὁ συγγραφεὺς τῆς πραγματείας ταύτης, ἧς ὁ λίαν γνωστὸς καὶ παρ' ἡμῖν Αἰδ. Μ. Jugie, Καθηγητὴς ἐν Ρώμῃ προτάσει πρόλογον, ἀνέλαβε νὰ ἐκθέσῃ τὴν περὶ Πρωτείου τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης καὶ Ἀλαθῆτου διδασκαλίαν τοῦ ἄγ. Λέοντος Α'. (440—461) καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν σχέσιν τῶν ἐλλήνων καὶ ρώσων θεολόγων. Ὁρμαῖται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν καθώρισεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἀπ. Πέτρου ἀληθῆς Πρωτεῖον δικαιοδοσίας, ὅπερ ἔδει νὰ παραμείνῃ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Τὸ Πρωτεῖον δὲ τοῦτο ἐκληρονόμησαν οἱ ρωμαῖοι Ποντίφηκες σὺν τῷ ἀλαθῆτῳ, διότι ὁ Πέτρος ὑπῆρξεν ὁ ἰδρυτὴς τῆς Ἐκκλησίας Ρώμης.

Τὴν διδασκαλίαν ταύτην ἀνέπτυξεν ὄντως λεπτομερῶς ὁ ἄγ. Λέων ἐν ταῖς συγγραφαῖς αὐτοῦ καὶ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ὡς καὶ ἐν τῷ Τόμῳ τῷ ἀναγνωσθέντι ἐν τῇ Δ' Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ. Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἐγκωμιάζει ἔκτοτε τὸν ἄγ. Λέοντα ἐν τοῖς λειτουργικοῖς αὐτῆς βιβλίοις, προσάγει δὲ ὁ συγγραφεὺς τῆς ἀνωτέρω πραγματείας σειρὰν σχετικῶν χωρίων ἐκ τῶν Μηναίων καὶ ἄλλων βιβλίων. Ἀλλ' ἀντιπαράτιθησι πρὸς τὴν διδασκαλίαν ταύτην τοῦ Λέοντος καὶ τῆς Ἐκκλησίας Ρώμης τὴν διδασκαλίαν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας γενικῶς καὶ εἰδικώτερον ὠρισμένων συγ-

γραφῶν, τοῦ Νεκταρίου Ἱεροσολύμων, μόνου ἐκ τῶν ἑλλήνων, καὶ ἐκ τῶν ρώσων καὶ Σέρβων τοῦ I. N. Drogdon, τοῦ Μίλας Νικοδήμου, τοῦ N. Συνογον, τοῦ B. B. Βολοτον, τοῦ A. P. Lebedev, ἄρθρα ἐν τισι ρωσσοικῶς περιοδικῶς, δι' ὧν ἀποκρούεται ἡ ἀνωτέρω διδασκαλία τοῦ Λέοντος, ἡ γενομένη ὕστερον δεκτὴ ὑπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ Συνόδῳ τοῦ Βατικανοῦ διὰ τοῦ Πάπα Πίου Θ'. Ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ ὁ σ. ἐκτίθησι τὴν γνωστὴν διδασκαλίαν τοῦ Βλαδιμήρου Solovien συνηγορήσαντος ὑπὲρ τοῦ παπικοῦ Πρωτείου καὶ φρονήσαντος ὅτι «quatorze siècles avant Pie IX la doctrine de l' infallibilité ex cathedra a été proclamée». Τὸ συμπέρασμα τοῦ συγγραφέως τῆς ἀνωτέρω πραγματείας εἶναι ὅτι τὸ ὑπὸ τῆς Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ ἐξενεχθὲν «δόγμα» τοῦ Πρωτείου καὶ τοῦ Ἀλαθῆτου εἶχεν ἤδει διδάξει ὁ Πάπας Λέων Α'. καὶ εἶχεν ἀποδεχθεῖ ἡ Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία τῆς Ἀνατολῆς, διότι αὕτη ἐνεκαμίασε τὸν Λέοντα ὡς «στήλην τῆς ὀρθοδοξίας» καὶ ὡς «Πέτρου τοῦ Κορυφαίου θρόνον διαδόχον».

Πῶς λοιπὸν νὰ ἐξηγηθῇ τὸ γεγονός ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐνῶ τιμᾶ καὶ γερραίζει τὸν Λέοντα καὶ ἄλλους Ἐπισκόπους Ρώμης, οὐδαμῶς ἀποδέχεται τὸ Πρωτεῖον καὶ τὸ Ἀλάθητον; Ὁ Αἰδεσ. M. Jugie ἔλυσε τὴν ἀπορίαν ἐν τῷ Προλόγῳ τῆς πραγματείας, γνωματεύων ὅτι πρόκειται περὶ ἀνακολουθίας (La logique n'y peut reussir et le mot incohérence vient spontanément sur les lèvres).

Ἀλλὰ πλειστάκις ἤδη παρετηρήθη ὑπὸ ὀρθοδόξων θεολόγων ὅτι ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία καίτοι ἐγκωμιάσασα τὴν ὀρθοδοξίαν τοῦ ἁγ. Λέοντος Ἐπισκόπου Ρώμης καὶ τὸν κατὰ τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ ἀγῶνα αὐτοῦ, ὅμως δὲν παρεδέχθη τὰς προσωπικὰς αὐτοῦ περὶ Πρωτείου ἢ καὶ περὶ Ἀλαθῆτου γνώμας, αἵτινες ἐμορφώθησαν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν περὶ τοῦ Ἀπ. Πέτρου, ἐξ ἀποκρούφων, τὸ πλεῖστον, βιβλίων διαδοθειῶν κατὰ τὸν δ' αἰῶνα παραδόσεων. Ὁ Ἀπ. Πέτρος δὲν ὑπῆρξεν ἀναμφιβόλως ἰδρυτῆς τῆς Ἐκκλησίας Ρώμης, ἀλλὰ τὸ ὅτι ἐμαρτύρησεν ἐν Ρώμῃ δὲν σημαίνει ὅτι καὶ μετέδωκεν εἰς τοὺς Ἐπισκόπους Ρώμης ἐξουσίαν διοικήσεως ἀπάσης τῆς Ἐκκλησίας. Οὐδ' εἶχε τοιαύτην ἐξουσίαν. Κατεῖχε μὲν θέσιν διακεκριμένην μεταξὺ τῶν Ἀποστόλων, ἀλλὰ δὲν κατέστησεν αὐτὸν ὁ Κύριος μοναδικὸν κυβερνήτην τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι δὲ λυπηρὸν ὅτι ἐξακολουθεῖ ἡ παρερμηνεία χωρίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς ὑπὸ τῶν λατίνων θεολόγων πρὸς δικαιολογίαν τῆς θεωρίας περὶ πρωτείου καὶ ἀλαθῆτου, ἣτις ὑπὸ τῆς ἐν Βατικανῷ Συνόδου ἀνεκηρύχθη ὡς δόγμα. Οἱ ἀρχαῖοι Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι τῆς

Ἐκκλησίας, καὶ ἐκεῖνοι ἔτι οὔτινες ἐξῆραν τὴν ἑξαίρετον μεταξὺ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων θέσιν τοῦ Ἀπ. Πέτρου, δὲν ἐπίστευσαν ὅτι εἰς τὸν Ἀπ. Πέτρον ἐχορηγήθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου τὸ Πρωτεῖον καὶ τὸ Ἀλάθητον καὶ ὅτι κληρονομικῶς δικαίῳ διεβιβάσθη τοῦτο εἰς τὸν Ἐπίσκοπον Ρώμης. Ὡσαύτως εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία ἀνεγνώριζε τὸν Ἐπίσκοπον Ρώμης ὡς πρωτεύουσαν κατέχοντα θέσιν ἐν τῇ σειρᾷ τῶν λοιπῶν Ἐπισκόπων τῶν μεγάλων πόλεων, διότι ἦτο Ἐπίσκοπος τῆς πρωτεύουσας τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους πόλεως, ἀλλὰ δὲν ἐξήρησάν ποτε παρ' αὐτοῦ καὶ μόνου τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας ἢ τὴν λύσιν τῶν γενικῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων. Τὸ μορφωθὲν σύστημα διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐπιλύσεως τῶν γενικῶν δογματικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων διὰ Συνόδων, ἀποκρούουσι τὸ Πρωτεῖον καὶ τὸ Ἀλάθητον. Διὰ τὴν νὰ μορφώνωνται ἰδιαίτεροι ἐκκλησιαστικαὶ διοικήσεις καὶ διὰ τὴν νὰ συνέρχωνται οἱ Ἐπίσκοποι εἰς Συνόδους, ἂν τῷ ὄντι ὁ Ἐπίσκοπος Ρώμης ἀνεγνώριζετο ὡς μοναδικὸς κυβερνήτης καὶ ἀλάνθαστος Διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας; Πῶς δὲ θὰ ἐτόλμα ἡ Ἐκκλησία ν' ἀποκρούη γνώμας Ἐπισκόπων Ρώμης καὶ νὰ καταδικάζῃ αὐτοὺς ὁσάκις περιέλιπτον εἰς αἰρετικὰς πλάνας;

Τὸν ἅγιον Λέοντα Ἐπίσκοπον Ρώμης ὡς καὶ ἄλλους Ἐπισκόπους Ρώμης, τιμᾷ καὶ γεραίρει ἡ Ὀρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία οὐχὶ ὡς ἀσκήσαντα μοναρχίαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἢ χρηματίσαντα ἀλάθητον, ἀλλ' ὡς ὀρθόδοξον Ἐπίσκοπον, καθ' ὃν τρόπον τιμᾷ καὶ γεραίρει τὸν ἅγ. Ἀθανάσιον, τὸν ἅγ. Κύριλλον Ἀλεξανδρείας, τὸν Μ. Βασίλειον καὶ πλείστους ἄλλους, οὔτινες καὶ ὑπέριττοι αὐτοῦ ὑπῆρξαν. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀνακόλουθος ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, διότι τιμῶσα καὶ γεραίρουσα τὸν Λέοντα καὶ ἄλλους ἐπιφανεῖς Ἐπισκόπους Ρώμης οὐδαμῶς ἀποδέχεται τὸ Πρωτεῖον καὶ τὸ Ἀλάθητον.

† Ο ΛΑΘΗΝΩΝ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Βασιλείου Κώσιους Ιερομονάχου, τὸ πρόβλημα τῆς σωτηρίας κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἁγίου καὶ μεγάλου Βασιλείου, Διατριβὴ ἐπὶ διδασκαλίᾳ, Ἐν Ἀθήναις 1936.—Ἐξαιρῶν ἐν ἀρχῇ τῆς πραγματείας ταύτης ὁ συγγραφεὺς αὐτῆς τὴν σημασίαν τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ὡς ὁδηγῶν τῆς πίστεως καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ Μ. Βασιλείου, ἐξετάζει τὸ σπουδαιότατον ζήτημα περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συγγραμμάτων τοῦ μεγάλου τούτου Πατρὸς καὶ Διδασκάλου. Διαιρεῖ δὲ τὴν πραγματείαν εἰς τρία μέρη, ὧν

τὸ πρῶτον ἐξετάζει τὴν δημιουργίαν καὶ πτώσιν τοῦ ἀνθρώπου, (δημιουργία, πτώσις, συνέλπει τῆς πτώσεως, τὸ κακόν, ἢ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἁμαρτία) τὸ δεύτερον τὸν ἀντικειμενικὸν παράγοντα τῆς σωτηρίας (θεία πρόνοια καὶ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, χριστολογία, τὸ ἀπολυτῶτικόν ἔργον τοῦ Κυρίου) τὸ τρίτον τὸν ὑποκειμενικὸν παράγοντα τῆς σωτηρίας (ἡ χάρις ἐν τῇ σωτηρίᾳ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἠθικὴ τριάς, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, ὄρος ἀποδοχῆς τῆς χάριτος καὶ τῆς σωτηρίας, ἡ Ἐκκλησία, τὰ μυστήρια, βάπτισμα, θεία Εὐχαριστία, μετάνοια καὶ ἡ σωτηρία, μέσα πρὸς ἄσκησιν τῆς ἀρετῆς, ἐγκράτεια, νηστεία, προσευχή, ἐσατολογία). Κατὰ τοιαύτην διαίρεσιν τῆς πραγματείας ἐκτίθεται συστηματικῶς καὶ ἐξαντλεῖται τὸ θέμα αὐτῆς, ὡς δὲ παρατηρεῖ ὁ σ. ἐν ἅσασιν τοῖς συγγράμμασι τοῦ Μ. Βασιλείου συνυπάρχει ἡ Δογματικὴ μετὰ τῆς ἠθικῆς. Πανταχοῦ ὁ Μέγας Πατὴρ δογματίζει καὶ ἠθικολογεῖ. Δὲν συνέταξεν εἰδικὴν τινα συγγραφὴν περὶ τοῦ ζητήματος τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου, οὐχ ἦτιον ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ ἁγίου πατρὸς πλήρης συνάγεται ἡ διδασκαλία περὶ αὐτοῦ, στηριζομένη δογματικῶς καὶ ἠθικῶς. Ὁ συγγραφεὺς τῆς ἀνωτέρω πραγματείας ἀξιεπαίνως μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας συνεκέντρωσεν ἐν αὐτῇ πάντα τὰ σχετικὰ χωρία ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ ἁγ. Βασιλείου κατὰ τρόπον τοιοῦτον ὥστε παρίσταται αὐτὸς οὗτος ὁ Μέγας Πατὴρ συστηματικῶς ἐκτιθέμενος τὴν ἑαυτοῦ διδασκαλίαν.

X.

Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ, Ἐπισκοπικὸν Κατάλογοι τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης. Τομ. Α΄. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ (ἐκ τοῦ «Ἐκκλησιαστικὸν Φάρου». 1936

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Σάρδεων κ. Γερμανὸς ἀκαμάτως ἐργαζόμενος κατήρτισεν Ἐπισκοπικοὺς καταλόγους τῶν Ἐπαρχιῶν τῶν ὑποκειμένων τῷ Πατριαρχείῳ ΚΠ. κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας, ἐπὶ τῇ βάσει πρωτίστως τῶν ἐν τῷ Ἀρχείῳ τοῦ Πατριαρχείου σωζομένων κωδίκων, μάλιστα τῶν περιλαμβανόντων ὑπομνήματα ἀρχιερατικῶν ἐκλογῶν καὶ εἴτε ἄλλο ἔγγραφο ἀναφερόμενον εἰς τὴν χρεῖαν μητροπολιτικῶν καὶ ἐπισκοπικῶν θρόνων, ὡσαύτως πάσης ἄλλης συμπληρωματικῆς πηγῆς. Μέρος τῆς ἐργασίας ταύτης ἀποτελοῦσιν οἱ Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης.

Ἀναγράφας γενικῶς τὰ κατὰ τὴν Μητρόπολιν Κρήτης ὁ σ. παρέχει δαψιλεῖς πληροφορίας περὶ τῶν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων μητροπολιτῶν Κρήτης μετὰ σχετικῶν πρὸς τινὰς αὐτῶν ἀνεκδότων ὑπομνημάτων. Ἐφεξῆς κατὰ τὸ αὐτὸ σύστημα παρέχονται

πληροφορία περὶ τῶν Ἐπισκόπων τῶν ὑπαγομένων τῇ Μητροπόλει Κρήτης ἦτοι Ἀρκαδίας, Αὐλοποτάμου, Ἱερᾶς, Ἱερᾶς καὶ Σητείας, Κισσάμου καὶ Σελίνου, Κνωσσοῦ, Κυδωνίας, Λάμπης, Πέτρας, Ρεθύμνης, Σητείας, Χερρονήσου, μετὰ τοῦτο δὲ ποιεῖται λόγον περὶ τῶν τελευταίων κανονικῶν πράξεων τῆς Μ. Ἐκκλησίας ΚΠόλεως περὶ τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, ἧτις νῦν ἀριθμεῖ τὴν Μητροπόλιν Κρήτης καὶ ἑπτὰ Ἐπισκοπὰς, Ἀρκαδίας, Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου, Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου, Λάμπης καὶ Σφακίων, Ἱερᾶς καὶ Σητείας, Πέτρας, Κισσάμου καὶ Σελίνου. Ἡ ἀρίστη αὕτη πραγματεία ἀποτελεῖ ταυτοχρόνως καὶ σπουδαίαν συμβολὴν εἰς τὴν καθόλου ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Μητροπόλεως Κρήτης κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνους.

X.

Π. Ν. Τρεμπέλα. Ἀπολογητικαὶ μελέται. Τεύχος Β'. Γ) Ζωὴ καὶ Γένεσις αὐτῆς, Ἀθῆναι (Ἐκδοσις Ἀδελφότητος Θεολόγων «Ζωή») 1936. Τῷ 1930 ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Τρεμπέλας τὸ πρῶτον τεύχος τῶν Ἀπολογητικῶν αὐτοῦ μελετῶν, ἐν τῷ δευτέρῳ δὲ τούτῳ τεύχει ἐξήτασεν ἀπολογητικῶς τὸ ζήτημα περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς γενέσεως αὐτῆς. Ἐν πρώτῳ κεφαλαίῳ ἐξετάζει τὴν φύσιν καὶ τὰς ιδιότητες τῆς ζωῆς (τὸ φαινόμενον τῆς ζωῆς καὶ αἱ πρὸς ἐξήγησιν αὐτοῦ θεωρίαι, ζωτικὴ μηχανικὴ, ζωτικὴ χημεία, ἀλλὰ διαφοραὶ μεταξὺ ὀργανισμῶν καὶ ἀνοργάνων, τελεολογικαὶ διαφοραὶ) ἐν δευτέρῳ κεφαλαίῳ τὴν γένεσιν τῆς ζωῆς (αἱ περὶ αὐτομάτου γενέσεως τῆς ζωῆς ἰδέαι τῶν ἀρχαίων, αἱ ἰδέαι τῶν πρὸ τοῦ Pasteur ἐπιστημόνων, τὰ πειράματα τοῦ Pasteur, νεώτεροι ἔρευναι καὶ πειράματα) καὶ τέλος ἐν τρίτῳ κεφαλαίῳ τὴν ἀρχέγονον προέλευσιν τῆς ζωῆς (ἡ ἀρχὴ τῆς ζωῆς ἐπὶ τῆς γῆς, ἡ ὑπόθεσις τῆς αὐτομάτου γενέσεως, ἡ θεωρία τῶν κοσμοζώων, ἡ θεωρία τῆς συνεχείας τῆς ζωῆς, μόνη λογικὴ ἐξήγησις ἡ δημιουργία). Τὰ θέματα ταῦτα ἐξετάζονται ἀπὸ πάσης πλευρᾶς καὶ μετὰ δυνάμεως λόγου καὶ πειστικότητος τῆς διακρινοῦσης τὸν συγγραφέα.

X.

D. Russo, Cronica Moldovei de N. Chiparissa (1716—1717) Bucuresti (Extras din Revista Istorică Romana 3, 1933) 1934.

Τοῦ αὐτοῦ: *Mitrofan Grigoras Cronica Tării Romanesti (1714—1716) Textul grecesc însoțit de traducerea lui în limba română si de un studiu introductiv (Extras din Revista Istorică Romană 4, 1934) Bucuresti 1935.*

Ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἀνωτέρω πραγματειῶν ὁ διαπρεπὴς Καθηγητὴς

κ. Δ. Ρουσσος ἐξετάζει τὸ χρονικὸν τοῦ **Νικολάου Κυπαρισσᾶ**, Διήγησις τῶν συμβάντων ἐν Μολδαβίᾳ κατὰ τὸ 1716 ἔτος ἐπὶ τῆς τρίτης ἡγεμονίας τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ γαληνοτάτου καὶ θεοφρουρήτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Μολδοβλαχίας κυρίου κυρίου Ἰωάννου Μιχαήλ Ρακοβίτσα βοεβόδα». Τὸ κείμενον ἐξεδόθη ἤδη ὑπὸ Ε. Legrand ἐν *Epistolaire grec. Paris 1888*, σ. 253—276. Ταῦτοχρόνως ἐδημοσιεύθη μετὰ μεταφράσεως εἰς τὴν Ρουμανικὴν ὑπὸ C. Erbiceanu, *Cronicarii greci, Bucuresti 1888* σ. 65—86, ὃ δὲ Al. G. Sutu ἀγνοήσας τὴν ἔκδοσιν ταύτην ἐδημοσίευσε μεταφράσιν εἰς τὴν Ρουμανικὴν κατὰ τὸ ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Ε. Legrand κείμενον. Τὸ θέμα τοῦ χρονικοῦ εἶναι ἡ νίκη τοῦ ἡγεμόνος Μιχαήλ Ρακοβίτσα κατὰ τῶν Γερμανῶν ἐν ἔτει 1716-7 ἦν καὶ ἄλλοι χρονογράφοι διηγῆθησαν. Οἱ μεταφράσαντες αὐτὸ εἰς τὴν Ρουμανικὴν γλῶσσαν ἠγνόησαν τὴν ὑπαρξίν παλαιότερας ρουμανικῆς μεταφράσεως μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου. Ἐγείρεται δὲ ζήτημα ἂν ἀρχικῶς συνετάχθη ἑλληνιστὶ ἢ ρουμανιστὶ. Ὁ κ. Ρουσσος ἀποδεικνύει ὅτι συνετάχθη ἑλληνιστὶ καὶ ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ Ε. Legrand ἐκδοθὲν κείμενον εἶναι τὸ ἀκριβέστερον, αἱ δὲ νεώτεραι μεταφράσεις τοῦ Erbiceanu καὶ Sutu γέμουσι σφαλμάτων.

Ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἀνωτέρω πραγματειῶν ὁ κ. Ρουσσος ἐξετάζει τὸ κατὰ τὸν Μητροφάνην Γρηγοῶν, σοφὸν Ἕλληνα ἱερέα, ζήσαντα ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ συντάξαντα ἐκτὸς ἄλλων Χρονικὸν τῆς Βλαχίας κατὰ τὰ ἔτη 1714—1716. Ὁ Κωνσταντῖνος Δαπόντε διέσωσε πολλὰς καλὰς εἰδήσεις περὶ τοῦ Γρηγοῶ ἐν τῷ δημοσιευθέντι ὑπὸ Κ. Σάθα (*Μεσ. Βιβλιοθήκη Γ*, 113—119) ἱστορικῶ καταλόγῳ. Ὁ Νικόλαος Μαυροκορδάτος ἀντιθέτως παρέστησε τὸν Γρηγοῶν πλήρη ἐλαττωμάτων, ἀλλὰ τοῦτο, ὡς ἐξηγεῖ ὁ κ. Ρουσσος, προήλθεν ἐκ τῆς μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Γρηγοῶ ἔχθρας. Ὁ Γρηγοῶς συνέταξεν ἐπιγράμματα, ὕμνους, κανόνες, ἐκκλησιαστικὰ τροπάρια καὶ ἀκολουθίας εἰς ἁγίους καὶ Θεοτοκάριον. Τὸ Χρονικὸν αὐτοῦ ἐξετάζεται ὑπὸ τοῦ κ. Ρουσσου λεπτομερῶς. Διεσώθη ἐν κώδικι τῆς Βιβλιοθήκης Ζαγοράς καὶ ἀνήκει εἰς τὸν Καλλίνικον μητροπολίτην Προϊλάβου (Βραΐλας) κατὰ τὰ ἔτη 1743—1757 εἶτα δὲ γενόμενον Πατριάρχην ΚΠόλεως (1757). Μετὰ τὴν παραίτησιν ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ὁ Καλλίνικος ἐγκατεβίωσεν ἐν Ζαγορᾷ ὁπόθεν κατήγετο. Τὸν κώδικα περιέγραψεν πρῶτος ὁ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Κ. Δυοβουνιώτης κατὰ τὰ κυριώτερα μέρη αὐτοῦ («Ν. Ἑλληνομνήμων, ΙΓ΄. 1916 σ. 246—247). Ὁ κ. Ρουσσος παρέχει πληρεστέραν ἀναγραφὴν τοῦ ποικίλου περιεχομένου τοῦ κώδικος παρατίθησι καὶ αὐτὸ καὶ τὸ κείμενον τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Γρηγοῶ μετὰ μεταφράσεως εἰς τὴν Ρουμανικὴν, ποιεῖται δὲ διαφόρους παρατηρήσεις ἐπὶ τε τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῶν ὀνομαζομένων προσώπων, μετὰ τῆς διακρινούσης τὸν διαπρεπῆ Ἕλληνα Καθηγητὴν πολυμαθείας, ἀκριβείας καὶ παρατηρητικότητος.

X.

Histoire de l'Église, publiée sous la direction d'Augustin

Fliche et Victor Martin. 3. De la paix constantinienne à la mort de Théodose, par J. -R. Palanque, G. Bardy, P. de Labriolle. 4. De la mort de Théodose à l'élection de Grégoire le Grand, par P. de Labriolle, G. Bardy, G. de Plinval, Louis Bréhier. Paris, Bloud et Gay, 1936-1937.

✓ James Mackinnon, From Christ to Constantine. London, Longmans, 1936.

Joseph Thomas. Le Mouvement baptiste en Palestine et en Syrie (150 av. J.-C.-300 ap. J.C.). Gembloux, Duculot, 1935.

Le Monde gréco-romain au temps de N.S.I. Le cadre temporel, par A.-J. Festugière et Pierre Fabre. II. Le milieu spirituel, par A.-J. Festugière. Paris, Bloud et Gay, 1936.

B. Romeyer. La Philosophie chrétienne jusqu'à Descartes. II. Des Alexandrins à la mort de saint Augustin. Paris, Bloud et Gay, 1936.

Δ. Σ. Μπαλάνου, Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ κοινωνία. Διάλεξις λεχθεῖσα ἐν Μυτιλήνῃ τῇ 24 Μαΐου 1936. Ἐν Μυτιλήνῃ (Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ «Ποιμένος») 1936.

Γ. Θ. Σακελλαρίου, Καθηγητοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης, Τὰ προβλήματα τῆς Πανεπιστημιακῆς Ἐκπαιδεύσεως, Ἀθήναι 1936.

Σταυράκη Βέη Ἀριστάρχου, Μ. Λογοθέτου τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, Δέοκοι. Περὶ τῆς Μητροπόλεως Δέοκων καὶ τῶν αὐτῆς Μητροπολιτῶν, Θρόνος η'. Ἐκδίδεται ὑπὸ Ἀρχιμ. Ἀδαμαντίου Κασπίδου, Ἀρχιεραγματέως τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1935.

B. M. Bellas, Professeur à l' Université d' Athènes, L' importance des traductions doubles dans le texte des septante (μετὰ μεταφράσεως εἰς τὸ ἑλληνικὸν) Athènes 1936.

Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, πρ. Λεοντοπόλεως, Θράκες μουσικοὶ (Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ ἸΒ' τόμου τῆς Ἐπετηρίδος τῆς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν σπουδῶν) Ἐν Ἀθήναις 1936.

Diatessaron de Tatian. A.-S. Marmardji, O. P. Imprimerie Catholique, Beyrouth, 1935 παρὰ τῷ ἐκδότη: Couvent des Dominicaines, Jerusalem. σελ. cxl.+536+84, φρ. 115.